

Field : Music Studies

Type : Review Article

Recieved: 26.10.2016 - *Accepted*:15.12.2016

Erzurum Yöresi Müziklerinin Kültürel Özelliği

Ahmet Selçuk BAYBURTLU

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, TÜRKİYE

E-Posta: selcuk.bayburtlu.25@hotmail.com

Öz

Bu araştırmada, Erzurum yöresi türkülerinin kırık hava ve uzun hava türlerine göre dağılımı incelenmiş makamsal olarak dağılımı saptanmış ve usul kalıpları incelenmiştir. Yörenin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliği araştırılıp kültür ve müzik ilişkisinde Erzurum yöresi müzikleri müziklerinin genel yapı ve karakterinin tespiti amaçlanmaktadır. Araştırmada Erzurum yöresi müziğinin genel karakter yapısını ortaya çıkarmada ve Erzurum Yöresine ait kültürel bilgiler verilmektedir.

Araştırmada, Erzurum İlinin coğrafi konumu, kültürel yapısı üzerinde genel olarak bilgi verilmiştir, Erzurum yöresel müziğini form analizi, makamsal dağılımı ve usul yapısı olarak ele almak üzere 'kültürel kimlik' 've 'kültür-müzik ilişkisi' üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzurum ili, kültür, türkü

Cultural Features of Musics of Erzurum Region

Abstract

In this study, the distribution of Erzurum songs according to *kırık hava* and *uzun hava* types, and patterns of these songs have been examined. The aim of the study was to define the general features of Erzurum songs from the point of culture-music relation through analyzing the socio-economic and cultural characteristics of the region. Therefore this research have pointed out general characteristics of the region and conveyed ühe basic features of this region's music culture.

This study also included geographical structure of thee region which is also dominant on culture. Through analysis of music patterns and music structure, 'cultural identity' and 'the relation of culture and music' was also explored.

Keywords: Erzurum province, culture, folk songs

Giriş

Müzik duygu düşüncelerin seslerle tasarım ve izlenimlerini belirli bir amaç ve yöntemle belirli bir güzellik anlayışına göre birleşmiş seslerle işlenip anlatan estetik bir bütündür. Tarihsel açıdan ele alındığında kültür, bölge ve şahsa göre benzerlik ve farklılıklar göstermektedir.

Kültür bir veya birden çok topluluğun, tarihsel süreç içerisinde ürettiği ve nesilden nesille aktardığı her türlü maddi ve manevi değerlerinin bütüne kültür denir.

“Müzik kültürü ise, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun genel kültürün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlak kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür.” (Günay, 2006: 99)

Anadolu coğrafi açıdan farklı bölge ve özelliklere sahiptir. Ortak özellikler bölgelerdeki duygu ve düşüncelerdir. Yöresel müziklerin sözlerinde bu ortak özellikler görülsede icra açısından farklı ritim, ezgi, çalma biçimleri farklıdır. Uluslararası toplumda ise kültür tarihi coğrafi konumu, sosyal ekonomik gelenek ve görenek açısından farklılıklar göstermektedir.

“Sözü ve müziği ile Türk halkının kültürünü, tarihini, coğrafi konumunu ve sosyal-ekonomik yapısını en belirgin en canlı biçimde yansıtan öğeler, ozanlar ve daha sonra da aşıklar tarafından tarihin akışı ve anonimlik özelliği içinde bestelenen türküler, ayrıca deyiş, dil, edebiyat, giyim, el işi, inanışlar halk hekimliği, seyirlik oyunlar, gelenekler, görenekler, köy hayatı ve köy hayatı töresinin yarattığı çeşitli halk oyunlarıdır.” (Budak, 2006: 12)

Toplulukları ifade eden en önemli unsurlar kültür ve müziktir. Toplulukların varlıklarını devam ettirmesi için önemli kültürlerine, yöresel müziklerine, gelenek ve göreneklerine önem vermesi gerekir.

Kültürel Özellik

Her müzik türü içinde olduğu toplumdan izler taşır bu yüzden insanların yaşayış tarzına yani kültürleri hakkında bilgiler verir. Toplum kültürü yapısı, gelenek ve görenekleri, inançları, sosyal ve ekonomik yapısı müziklerine yansır. Bu yüzden de kültür, kültürel kimlik kavramlarını iyi anlamak gerekir.

“Kültür; Bir halkın ya da bir toplumun maddi ve manevi alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç- gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum tüm davranış biçimleri; yaşama tarzı”(Örnek, 1971: 148).

“Kimlik, kısaca kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki, toplumsal grupların “kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır” (Güvenç, 1993: 3)

Kültürel yapıda en önemli bileşen müziktir. Bu nedenle kültürel kimlik hakkında önemli bilgiler verir.

“Müzik, kimliğimizi oluşturan kültürün, simgeler ve davranış biçimleriyle dışavurumudur. Toplumsal bir varlık olan insan, sosyal çevresi ile iletişim için geliştirilen sözcüklere sesler aracılığıyla duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini anlatan değişik anlamlar yükleyerek müziğin

Temel yapısını oluşturmuştur. Bu anlamların diğerleriyle paylaşılmaya başladığı anda müzik toplumsallaşmaktadır” (Kaplan, 2005: 78).

Merriam, kültür içinde müziğin incelenmesinde alan çalışmasının önemli olduğunu vurgular. Müzik-kültür ilişkisini araştıran her insanın ham maddeleri toplamak, etkili bir çalışma yapmak ve onu faal durumda gözlemlemek için alan çalışmasına gereksinimi vardır, açıklamalarıyla bu düşüncesini dile getirir (Rice, 1987:469-488).

Kültürel Kimlik ve Yöresel Müzik

Yöresel müzik; Belirli bir yöreye ait enstrümanlar ile çalınan edilen ve o yöreye özgü ağız ve şive ile icra edilmesidir.

“Her kültürün/topluluğun içyapısını anlatan ve bireyler arasında duygusal bütünleşme sağlayan müziği vardır. Örnekler sıralanamayacak kadar çoktur. Bunlardan bazıları, yeşil pop, Tasavvuf, Anadolu pop, club, rock&roll, heavy metal, punk, blues, kanto, tango, caz, disko v.s. (Kaplan,2005: 81).”

Bu açıklamadan yola çıkarak her toplumun kendine ait bir müzik türüne sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dünya toplumlarının farklılıklarının belirleyici özellikleri, kültür, tarih, coğrafi konum ve sosyal-ekonomik yapıdır. Sözü ve müziğiyle, Türk halkının kültürünü, tarihini, coğrafi konumunu ve sosyal-ekonomik yapısını en belirgin, en canlı biçimde yansıtan öğeler, ozanlar ve daha sonra da âşıklar tarafından tarihin akışı ve anonimlik özelliği içinde bestelenen

(yakılan) türküler, ayrıca deyiş, dil, edebiyat, giyim, el işi, inanışlar, halk hekimliği, seyirlik oyunlar, gelenekler, görenekler, köy hayatı ve köy hayatı

töresinin yarattığı çeşitli halk oyunlarıdır. Bu öğeler Türk halkının değer dizgesinin bir görüntüsüdür ya da Türk halkı bu değer dizgesinin bir görüntüsüdür” (Budak, 2006: 12).

“Müzik belli ritimler, ses düzenleri ile dinleyicide “çağrışımlar” yapıp, onda bireysel duygular ve heyecanlar yarattığı, yaşantıyla köprüler kurabildiği oranda benimsenebilir. Kullanılan dil, seçilen sözcükler ve bu sözcüklerin hangi ses perdesine nasıl yerleştirildiğini tespit etmek, o kültürel yapıdaki müziksel anlatımı kavramamıza yardımcı olabilecektir. Ezgisel yapıdaki duygunun anlamı, kültürel birikime ve değerlere göre değişim gösterecektir” (Kaplan, 2005: 61).

Anadolu coğrafi açıdan çok çeşitli ve birbirlerinden farklı bölgelere sahiptir. Ortak özellikler duygu ve düşüncelerini türkülerle ifade etse de bölgeden bölgeye yöresel farklılıklar içerir ezgi, ritim, çalım şekil ve söyleyişleri ile bu farklılık göze çarpar.

Erzurum’un Tarihi ve Coğrafi Konumu

Doğu Anadolu’nun en büyük şehri kenti olan Erzurum M.Ö 4900 yıllarında kurulduğu tahmin edilmektedir. Erzurum’u içine alan bölge tarih boyunca Urartular, Kimmerler, İskitler, Medler, Persler, Partlar, Romalılar, Sasaniler, Araplar, Selçuklular, Bizanslılar, Moğollar, İlhanlılar, Safeviler, gibi çok çeşitli kavim ve milletler tarafından idare edilmiştir. 1514 yılında şehir ve çevresini fetheden Osmanlılar, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu 1923 yılına kadar bu topraklarda hüküm sürmüştür. (İl Belediyesi Erzurum Tarihçesi)

Kendi adıyla anılan verimli bir ovanın güneydoğu kenarında ve Eğerli dağı (2974 metre) eteğine kurulmuş olan Erzurum, deniz seviyesinden 1830 – 1980 metre yükseklikte meyilli bir satıh üzerinde kurulmuştur. Fırat'ın başlangıcı olan Karasu kaynaklarının ve kollarının çıktığı Dumlu (kuzeyde), Kargapazarı (doğuda) Palandöken (güneyde) Kop (batıda) sıra dağların arasındadır. 39-55 kuzey enlem 41-46 doğu boylam üzerinde bulunan Erzurum'un alanı 25.066 km², 2012 nüfus sayımına göre vilayet nüfusu 778,198 merkez 395.572'dir. Kilometrekareye 32 kişi düşmektedir. (Sezen 2013)

“Ezgi sözlerinin istediği davranışlar, içerikleri, müziği kullanma alanları, işlevi, sembolik gücü, bütünleştirici ve ayırıcı gücü, estetik ölçüleri, kültür tarihine koşut müzik tarihi, besteciler, yaşamları, müzik ve kültür değişim oranları vb. sorunlar kültür-müzik dengesinin kavranması ile mümkün olabilecektir” (Demirsipahi, 1998, ders notları).

Bu yüzden yöresel müziği incelemeyden önce toplumların sosyal – ekonomi, sosyal – kültür yapısını iyi anlamak gerekir.

Erzurum Yöresi Müziği Kültürel Özelliği

“Müzik Kültürü; toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun, genel kültürün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlak kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür”. (Günay, 2006: 99)

Erzurum ve Yöresi Türk Halk Müziği coğrafyasında Doğu Anadolu bölümünde yer alır.

Erzincan, Bingöl, Elazığ, Malatya, Muş, Bitlis, Hakkari, Van, Ağrı, Kars, Ardahan, illeri ile sınır komşusu olması müziksel ve kültürel açıdan farklı özellikler taşımasına sebep olmuştur.

Erzurum yöresi müziği ve geleneksel halk oyunları çok çeşitli ve zengindir. Türk milletinin Anadolu'nun her köşesine yayılması ağız, tavır, şive, ritim yapısı yönüyle çok çeşitlilik görülür. Bu bölgede kırık havalar yaygındır.

Doğu Anadolu ve Bu bölgede kullanılan enstrümanlar; Bağlama, Kaval, Def, Tulum, Mey, Klarnet, Akordeon, Zurna, Davul' dur. Toplumları ifade eden en önemli unsurların başında kültür ve müzik gelmektedir. Toplumların varlıklarını sürdürmesi için kültür ve yöresel müziklerinin yaşatmalı ve bunu gelecek nesillere yaygınlaştırmalıdır.

“Her ulusun kendi halkının genel folklor kuralları içinde oluşan bir sanatı vardır. Örf, adet ve gelenekler içinde doğan bu halk sanatı, ezgi ve ritimden oluşmuşsa 'halk müziği', söz ve şiirden oluşmuşsa 'halk edebiyatı', eğer bir takım ritmik hareketlerden oluşmuşsa 'halk oyunları' adı altında kültür varlığını gösterir”. (Hoşsu,1997: 3)

Yöresel müzik genel olarak; kendine özgü ve belirli bir ezgi ile söylenen, hece ölçüsü ile yazılan ve zamanla anonimleşen bir nazım biçimidir.

“Daha çok hece vezni, az da olsa aruz vezni ile yazılmış Türk Halk Edebiyatı'na ait sözlerin, genel olarak basit, kolayca anlaşılabilir ve küçük soluklu ezgilendirilmesi sonucu oluşur. Bu ezgilerin en önemli özelliği, genel olarak bezekli oluşları yanında, yoğun sekileme içermesidir. Türkü aynı zamanda Türk Halk Edebiyatı'nda bir şiir türünün adıdır” (Akdoğu, 1996: 149,150).

“Türk sözcüğünün sonuna Arapça “ile” eki olan i'nin eklenmesi ile türetilmiştir. Bir nazım biçimi ya da halk şiirinin türlerinden biri olarak tanımlanan türkünün öteki halk şiiri türlerinden farkı ezgisinden gelir. Örneğin koşma türündeki bir şiir, türkü ezgisi ile söylenince

türkü sayılır. Bu yüzden halk arasında ezgi ile söylenen bütün halk şiiirleri türkü olarak görülmüştür” (Say, 1992: 1233).

Erzurum; Erzincan, Bingöl, Elazığ, Malatya, Muş, Bitlis, Hakkari, Van, Ağrı, Kars, illeri ile çevrilidir. Erzurum ve komşu illerin türkü repertuarı bakımından oldukça zengindir.

Erzurum yöresi içerisinde yiğitlik, mertlik, aşk, seveda, ağıt, hasretlik, kahramanlık, cesurluk, bulunduran türkülerden oluşur. Bu yöredeki türküler genellikle 4-5 ses içerisinde oluşur. 1 oktav olan türküler çok az bulunur. Türküler’ de genellikle uşşak, hüseyini, hicaz seyir özelliklerine rastlanır.

Erzurum yöresinde, kültürel etkileşimlerin yoğun olarak hissedildiği konu başlıklarından biri olan ”müzik” alanında da, bu etkileşim; yörenin sahip olduğu türkülerde ritmik ve melodik özellik olarak kendini göstermiştir. Örneğin; Azeri Halk Müziğinde karşımıza çıkan 12/8’lik ritim kalıbı ve segâh makamı, Erzurum yöresi türkülerinde de bariz bir şekilde hissedilmektedir. Erzurum yöresinde müzik kültürü kuşaktan kuşağa aktarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bu aktarımda edebiyatımızın ve kültürümüzün yegâne temsilcileri “âşıklar” in büyük ölçüde etkisi söz konusudur. (Terzioğlu 2016)

Âşık, Türk Halk Edebiyatında aşağı yukarı XVI. Asrın başlarından itibaren beliren bir sanatçı tipidir. Bu yönüyle eski destan geleneğini sürdürmek, başka bir yönüyle seveda şiiiri söylemekle görevlendirilmiştir (Sezen, 2007:340)

Âşıkların başlıca özelliği, eskilerin “irticalen” dedikleri yolla düşünüp vakit geçirmeden şiiir söylemeleridir. Âşık kelimesinin genel anlamı yanında özel anlamı da vardır. Son yıllarda bu özel anlam yerine “halk ozanı” sözü kullanılmaktadır, önceleri ‘saz şiiiri’, ‘halk şiiiri’ deyimleri yaygındı (Boratav, 1973:21).

Bu tanımlardan yola çıkarak Âşık’ ların yöresel kültürdeki yeri önemi gelecek kuşaklara yöresel kültür ve müziklerini taşımasının çok önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Kırık hava: Belli bir ritim ve ölçüye sahip olan ezgi.

Uzun hava: Belirli bir ritim kalıbı ölçüye sahip olmayan ezgilerdir.

Makam: “Kendine özel aralıklarıyla belirli seslerin, karakteristik bir akış (Seyir) içinde kullanılmaları, makamı meydana getirir. Makamların en önemli özellikleri, kullandıkları sesler, yani dizi’ leri (gam’ ları); bu seslerin ardı ardına gelişiyile oluşturdukları melodinin genel alışkanlıkları (inici veya çıkıcı oluşları, bazı seslere önem verip etrafında dolaşmaları) yani seyir’ leridir”. (Torun, 1996: 96)

Usûl: “Vuruşlardan meydana gelen birer kalıptır. “Veya muayyen düzümlerden yapılarak kalıp halinde tespit edilmiş ölçülerdir.” (Akbulut, 1990: 15).

Tablo 1. Erzurum Türkülerinin Form, Makam Usul Tablosu

Sıra no	ESER ADI	MAKAMI	USUL	UZUN HAVA	KIRIK HAVA
1	A Güzel Dolanda Gel	Çargah	12/8		X
2	Acem Ülkesinde	Segah	2/4		X
3	Acep Bir Karuben Hane Bu Dünya	Uşşak	10/8		X

4	Aşırma	Uşşak	12/8		X
5	Ağırlama	Uşşak	4/4		X
6	Akça Ferikler	Rast	10/8		X
7	Al At' ta Yeşil Kolan	Hicaz	12/8		X
8	Alişli Gey Aleyle	Çargah	18/8		X
9	Alkanlar İçinde Yatan Meleşim	Uşşak	10/8		X
10	Al Mendilim	Çargah	10/8		X
11	Al Şalım Mavi Şalım	Uşşak	12/8		X
12	Al Yeşil Giymiş	Uşşak	10/8		X
13	Alaboz Dumanlı Karlı Dereler Saat Çukuru	Hüseyini	5/8		X
14	Apardılar Gülümü	Uşşak	10/8		X
15	Arabam Nazılıdır	Nikriz	4/4		X
16	Ana Can Ana	Uşşak	5/8		X
17	Aras Aras Han Aras	Uşşak	4/4		X
18	Aşağı Mehlenin Allı Gelini	Hüseyini	6/8	X	
19	Aşıkların Aklın Alır	Hüzzam	6/8		X
20	Aşşaktan Gelirem	Buselik	12/8		X
21	Ay Ağlar	Uşşak	10/16		X
22	Ay Ağşamdan Işığdır	Uşşak	4/4		X
23	Ay Aydıdır Ayılmaz	Uşşak	4/4		X
24	Aya Bak Nice Gider	Nikriz	4/4		X
25	Bade İçerler Nazıman	Hüseyini	10/8		X
26	Bağa Gel Bostana Gel	Segah	10/8		X
27	Bahçayı Bellediler	Uşşak	12/8		X
28	Baş Bar	Uşşak	9/8		X
29	Bardağı Koydum Tereğe	Uşşak	5/8		X
30	Bayburdun İnce Yolunda	Segah	18/8		X
31	Bayburt Sallaması	Uşşak	9/8		X
32	Belle Beni Bellerinen	Uşşak	10/8		X

33	Bebek	Uşşak	7/4		X
34	Ben Bir Kavak	Uşşak	10/8		X
35	Berde	Uşşak	2/4		X
36	Ben Çaya İndim	Uşşak	3/8		X
37	Ben Horozam Öterem	Uşşak	6/8		X
38	Ben Razı Değilem Hicrana Gama	Uşşak	5/8		X
39	Bende Mecnundan Füzuna	Rast	4/4	X	
40	Beni Sorma Bana	Rast	4/4		X
41	Benim Toyuğum Çilçil İdi	Segah	6/8		X
42	Bir Gül Ektim Duvara	Rast	6/8		X
43	Bu derenin Geveni	Uşşak	6/8		X
44	Bu Dünyada Muradıma	Hüseyni	7/8		X
45	Bu Gece Ay Doğacak	Uşşak	18/8		X
46	Bu Göçü Burdan Yükledim	Segah	10/8		X
47	Bu Tepe Pulli Tepe	Çargah	12/8		X
48	Bülbül Bağa Girip	Rast	2/4		X
49	Bülbül Tek Uyandım Bir Seher Naga	Nikriz	7/8		X
50	Bülbülümün Kafesi	Rast	10/8		X
51	Bülbül	Uşşak	6/8		X
52	Bir Kaş Bir Göz Bir Dil Bir Diş	Çargah	6/8		X
53	Bir Bölük İki Bölük Durmam	Uşşak	5/8	X	
54	Can Dedim Ki Can Diyesen	Hüseyni	6/8		X
55	Can Elllerinden Gelmişem	Uşşak	4/4		X
56	Çay İçinde Adalar	Uşşak	10/8		X
57	Çıkma Dışarlara	Uşşak	9/8		X
58	Cihar Attım	Uşşak	10/8		X
59	Çayır İnce Biçemedim	Hüseyni	9/8		X
60	Çayda Balık Yan Gider	Uşşak	4/4		X
61	Çayıra Serdim Halı	Uşşak	12/8		X

62	Çelik Pazarı	Neva	10/8		X
63	Çekmecemin Kilidi	Segah	6/8		X
64	Çingeneler	Uşşak	9/8		X
65	Çitin Ucu Değirmi	Rast	9/8		X
66	Çimene Basma Yarım	Hüseyni	18/8		X
67	Damda da Duran Bir Gelin	Uşşak	4/4		X
68	Daldalan	Uşşak	5/8		X
69	Daldala Ben Olaydım	Segah	10/8		X
70	Dahlenk	Uşşak	4/4		X
71	Dağlar Daldadır	Uşşak	10/8		X
72	Dağda Darı Harmanı	Segah- Çargah	12/8		X
73	Değirmen Üstü Çiçek	Segah	4/4		X
74	Derikonun Düzleri	Çargah	12/8		X
75	Derede Gum Gaynıyor	Uşşak	18/8		X
76	Delloy	Uşşak	4/4		X
77	Değirmen Başında Vurdular Beni	Uşşak	10/8		X
78	Durna Sesi Geliyor	Uşşak	12/8		X
79	Denizin Kenarında Dönüyor Elek	Uşşak	12/8		X
80	Düngürçüler Geldi Sıra Sıra Dizildi	Uşşak	10/8		X
81	Dün Gece Yar Hanesinde	Hüzzam	4/4		X
82	Erzurum Çarşı Pazar	Uşşak	10/8		X
83	Erzurum Bir Diktedir	Çargah	10/8		X
84	Elma Attım Yuvarlandı	Uşşak	12/8		X
85	Eledim Eledim Höllük Eledim	Uşşak	12/8		X
86	Ela Gözlüm Ben Bu Elden Gidersem	Uşşak	2/4		X
87	Ektiğim Yonca	Uşşak	10/8		X
88	Erzurum Kilidi Mülk-i İslamın	Uşşak	4/4		X
89	Erzurumun Dağında	Uşşak	12/8		X
90	Erzurumdan Kemahtan	Uşşak	4/4		X

91	Erzurum Vilayet Geyrek Gariyesi	Uşşak	10/8		X
92	Erzurum Ovaları	Çargah	10/8		X
93	Evlerinin Önü Guşlar Darısı	Hüseyini	6/8		X
94	Eşiğin Altında Çift İlan Öter	Çargah	10/8		X
95	Ey Kerem Kani Bes Değil Midir	Segah	10/8		X
96	Erzurum Ovaları (Eğil Oy Dağlar)	Uşşak	10/8		X
97	Erzurum Ovaları	Uşşak	10/8		X
98	Evlerinin Önü Yoldur	Uşşak	10/8		X
99	Evlerinin Önü Harman	Uşşak	10/8		X
100	Ey Ağalar Hangi Derde Yanayım	Uşşak	9/8		X
101	Galalıyam Galalı	Uşşak	10/8		X
102	Gara Guş Yuva Yapmış	Çargah	10/8		X
103	Gara Çuhalım Oğlan	Hüseyini	12/8		X
104	Gara Camışları	Hüzzam	10/8		X
105	Gayalar Direk Direk	Uşşak	12/8		X
106	Gaşlarında Har Mı Var	Hüseyini	10/8		X
107	Gars-ın Önüne Gar Yağmış	Uşşak	6/8		X
108	Get O Dağdan Gar Getir	Uşşak	4/4		X
109	Gar Yağar Bardan Bardan	Uşşak	12/8		X
110	Gel Gidelim Sevdığım	Uşşak	4/4		X
111	Gelin Çıkarma Havası	Uşşak	10/8		X
112	Gel Ey Talip	Uşşak	2/4		X
113	Gedikte Duvak Allanır	Segah	10/8		X
114	Geydiğim Aldır	Hüseyini	10/8		X
115	Gülistanda Bir Gülüm Var	Segah	10/8		X
116	Gülen Ber Sağar Koyuni	Hüzzam	6/8		X
117	Gül Ahmet-te Dar Sokakta Evim Var	Segah	6/8		X
118	Gökte Yıldız Ellidir	Çargah	12/8		X
119	Gına Alayım Gına	Çargah	12/8		X

120	Gülşen-i Aşka Varalı	Uşşak	10/8		X
121	Gurbet Elde Baş Yastığa Gelende	Uşşak	6/8	X	
122	Güzeller Bezenmiş Toya Giderler	Segah	12/8		X
123	Hayal Hayal Olmuş Karşiki Dağlar	Uşşak	4/4		X
124	Ha Bu Diyar	Çargah	12/8		X
125	Haziranı Temmuz Getirdik Dize	Uşşak	6/8		X
126	Hele Dadaş Hoşmusan	Uşşak	12/8		X
127	Hekkari	Uşşak	10/8		X
128	Hoş Bilezik	Uşşak	12/8		X
129	İki Dağın Arasında Kalmışam	Uşşak	10/8		X
130	İkinci Bar	Uşşak	12/8		X
131	İnceden İnce	Uşşak	4/4		X
132	Karşıda Hayvalıklar	Uşşak	4/4		X
133	Karşı Geceye Geçerem	Uşşak	10/8		X
134	Karanfili Gül Dalında Eğende	Uşşak	18/8		X
135	Karanfilim Budam Budam	Çargah	5/8		X
136	Karşıda Üzüm Kara	Çargah	12/8		X
137	Kavak Uzanır Gider	Rast	12/8		X
138	Kavurma Koydum Taşa	Tahir	12/8		X
139	Kağızmanın Harmanları	Uşşak	12/8		X
140	Kaleden İndim Düze	Segah	12/8		X
141	Kale Kaleye Karşı	Hüseyini	10/8		X
142	Kağızmana Ismarladım	Uşşak	18/8		X
143	Kağıttan Biberim Var	Çargah	18/8		X
144	Kadem Bastı	Hüzzam	4/4		X
145	Karşıda Elmalıklar	Nikriz	10/8		X
146	Kalkın Durnam	Hüseyini	12/8	X	
147	Kalk Gidelim Şöylesine	Rast	12/8		X
148	Kalksak Bu Yerlerden Hiçret Eylesek	Uşşak	5/8		X

149	Kapıda Gavun Yeller	Çargah	6/8		X
150	Keşkem Bu Ellere Gelmez Olaydım	Uşşak	10/8		X
151	Kel O Gurban Söyleme	Uşşak	12/8		X
152	Koçeri	Uşşak	4/4		X
153	Köy Kızı Oturmuş	Hüseyni	10/8		X
154	Köylük Yerden Köşk Gider	Çargah	6/8		X
155	Köylü Gızı Çayda Gezer	Çargah	6/8		X
156	Köprünün Başlarında	Uşşak	12/8		X
157	Kömür Gözlüm Ateşine Düşeli	Uşşak	10/8		X
158	Körlenme Ey İnsanoğlu Ölmemeye Çare Mi Var	Uşşak	2/4		X
159	Kırmızı Gül Demet Demet	Uşşak	13/8		X
160	Kırda Güttüm Koyunu	Uşşak	4/4		X
161	Kiremit Bacaları	Buselik	10/8		X
162	Kutnu Döşek Yüzledim	Uşşak	12/8		X
163	Kuşburnu Pürkenirmi	Çargah	5/8		X
164	Kutuda Kara Biber	Uşşak	4/4		X
165	Liverimin Kaytanı	Uşşak	10/8		X
166	Masada Yeşil Desti	Uşşak	12/8		X
167	Martinim Atılmıyor	Çargah	3/8		X
168	Maral Sen Ne Güzelsin	Uşşak	3/8		X
169	Mavilim Hangi Ellidir	Uşşak	2/4		X
170	Mavi Yelek Mor Düğme	Uşşak	4/4		X
171	Mendilimde Kare Var	Buselik	10/8		X
172	Merekte Sarı Saman	Segah	12/8		X
173	Merdivenden Yukarı	Segah	10/8		X
174	Mercimeğin Tohumu	Çargah	10/8		X
175	Mendilimde Tuz Taşı	Uşşak	4/4		X
176	Mızıka Çalındı Düğün Mü Sandın	Uşşak	12/8		X
177	Narman Kazasında Bir Gelin Gördüm	Segah	5/8-10/8		X

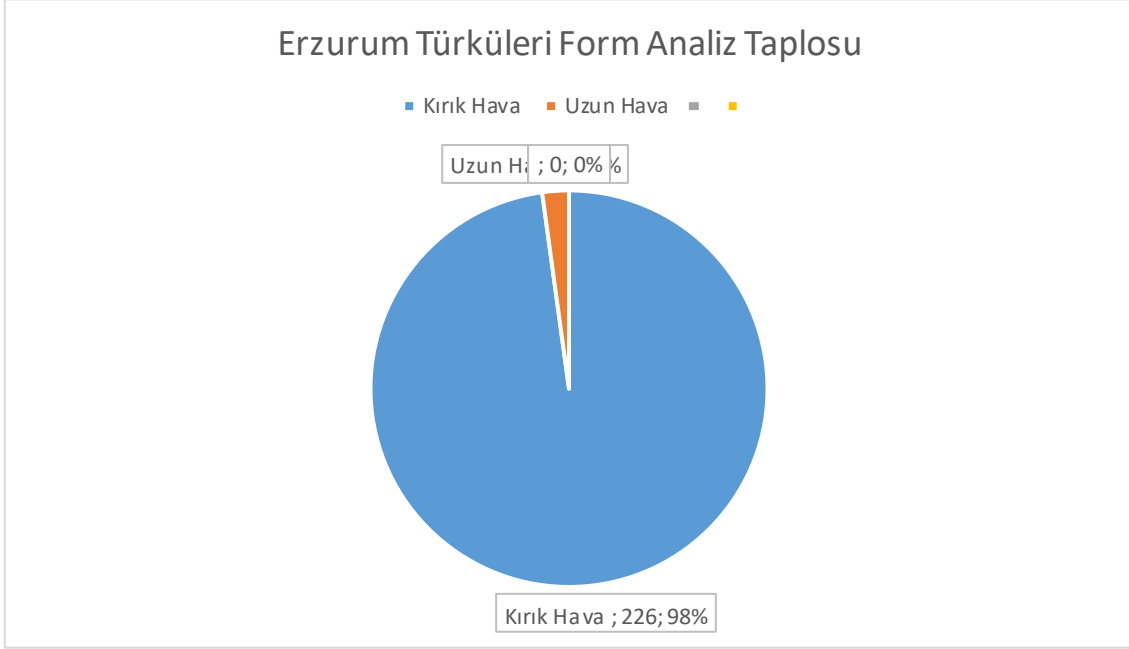
178	Nare	Uşşak	6/8		X
179	Nezakat Vaktinde Servi Bülendim	Uşşak	4/4		X
180	Nefis Sen Ölmez misin	Segah	10/8		X
181	Ne Güzel Oğlan	Rast	12/8		X
182	Nenni	Hicaz	7/4		X
183	Paşa Köşkü	Uşşak	5/8		X
184	Peştamalin Bağları	Çargah	12/8		X
185	Penceresi Yeşil Boya	Çargah	10/8		X
186	(Pınar) Sular Başından Bulanır	Buselik	6/8		X
187	Pınarın Başı Güzel	Uşşak	9/8		X
188	Sallama	Uşşak	9/8		X
189	Sarı Babuç Tavanda	Uşşak	12/8		X
190	Sarı Gızı Aldım Çıktım Yaylaya	Uşşak	6/8		X
191	Seyreyle Güzel Kudret'i Mevla Neler Eyleyler	Uşşak	10/8		X
192	Selam Olsun Size	Nikriz	6/8 – 13/8		X
193	Seherde Bir Bülbül	Uşşak	12/8		X
194	Su Gelir Akmayınan	Nikriz	6/8		X
195	Susuz Yerin Bülbülü	Uşşak	2/4		X
196	Şenkayaya Vardım	Segah	10/8		X
197	Şad Ol Deli Gönül	Hicaz	12/8		X
198	Şu Oltunun Taşını	Hüseyni	12/8		X
199	Su Sızıyor Sızıyor	Uşşak	12/8		X
200	Su Gelir Ark Uyanır	Hüseyni	10/8		X
201	Su Gelir Taştan Akar	Çargah	18/8		X
202	Su Goydum Su Taşına	Uşşak	12/8		X
203	Suda Balık Yan Gider	Uşşak	10/8		X
204	Siyah Zülfün Deste Deste	Uşşak	10/8		X
205	Tamzara	Uşşak	9/8		X
206	Tandıra Koydum Paçayı	Segah	12/8		X

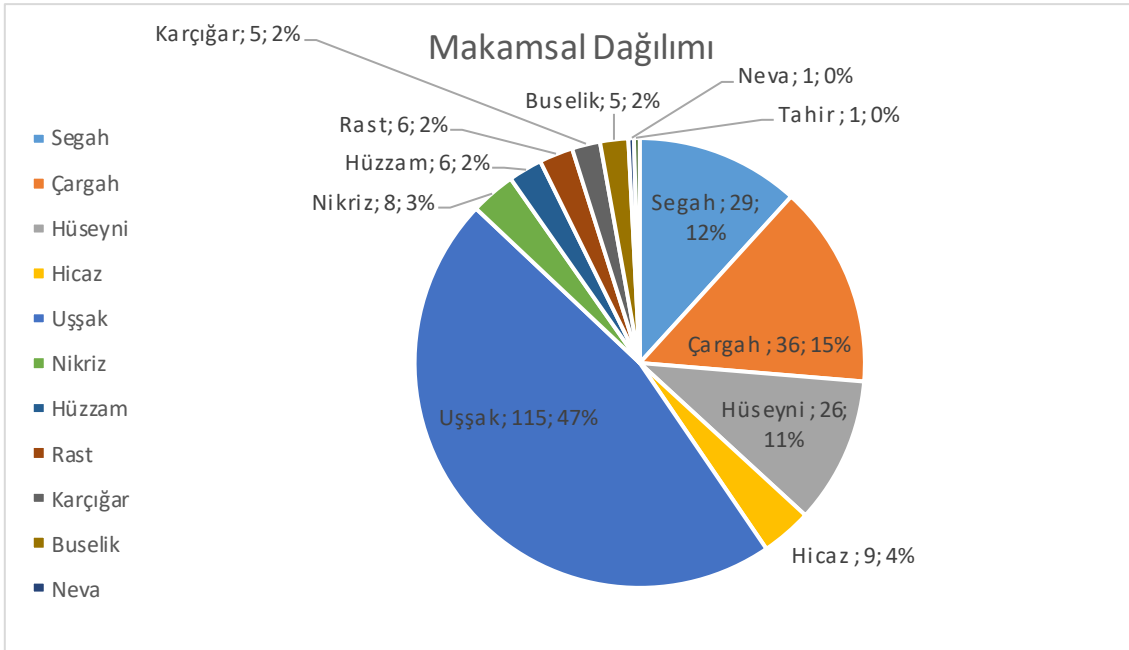
207	Tarla Tumbu Yumuşak	Uşşak	4/4		X
208	Taşa Çaldım Namusumu Arımı	Segah	5/8		X
209	Tavuk Barı	Uşşak	5/8		X
210	Testiyi Aldım Kızım	Uşşak	6/8		X
211	Temir Ağa	Uşşak	4/4		X
212	Tersine	Uşşak	18/8		X
213	Tello Gider Yan Gider	Uşşak	12/8		X
214	Tutam Yar Elinden	Hüseyini	12/8		X
215	Ocak Başında Leğen	Uşşak	4/4		X
216	Oduncular Kısa Keser Odunu	Uşşak	9/8		X
217	Oynamam Ben	Uşşak	6/8		X
218	O Yaylalar Yaylalar	Uşşak	9/8		X
219	Öte Geçe Bu Geçe	Hüseyini	9/8		X
220	Uca Dağların Başında	Hüseyini	5/8		X
221	Uykudan Uyanmış	Hüseyini	2/4		X
222	Uzun Avlu Dar Kapılar	Çargah	6/8		X
223	Uzun Dere	Uşşak	6/8		X
224	Vardım Eşiğine Yüzüm Sürdüm	Segah	4/4		X
225	Yarın Mahşer Yerine	Uşşak	10/8		X
226	Yayığımı Kurdum Düze	Hüseyini	12/8		X
227	Yemdim Saman Almaya	Nikriz	4/4		X
228	Yoncayı Bellediler	Segah	18/8		X
229	Sarı Kız	Segah – Hicaz	6/8		X
230	Şafak Söktü Gine Sunam Uyanmaz	Hüseyini	4/4		X
231	Yandı canım tende	Hüzzam	2/4		X

Tablodan da anlaşıldığı gibi, TRT repertuarına kayıtlı Erzurum Türkülerinde 226 tane kırık hava, 5 tane de uzun hava olduğu görülmektedir.

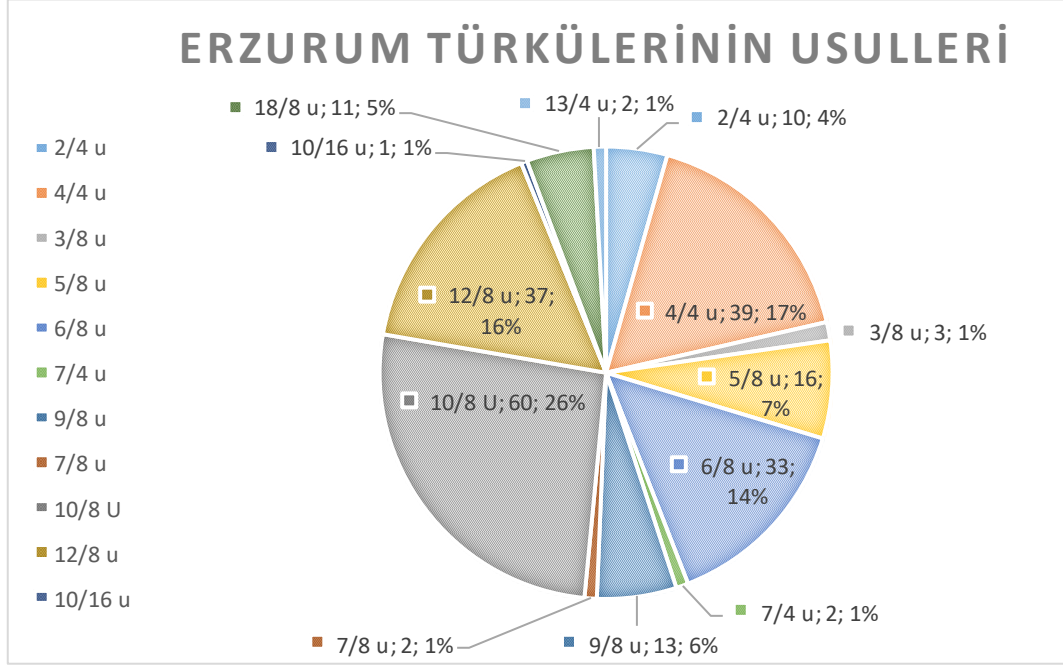
Grafik 1. TRT repertuarına kayıtlı sözlü türkülerin uzun hava ve kırık hava açısından dağılımı

Grafik 2. TRT Repertuarına Erzurum Türkülerinin makamsal olarak dağılımı.

Grafikten anlaşıldığı gibi TRT repertuarına kayıtlı Erzurum türkülerinin büyük çoğunluğunun Uşşak makamı olmuştur.

Grafik 3. TRT Repertuarına Erzurum Türkülerinin Usul olarak ayrımı

Grafikten anlaşıldığı gibi TRT repertuarına kayıtlı Erzurum türkülerinin büyük çoğunluğunun 10/8' lik usul ile bestelendiği görülmektedir.

Sonuç

Erzurum, tarihi özellikleri bakımından birçok uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve bu nedenden dolayı birçok kültürlerden etkilenmiştir. Bu anlamda Erzurum, müzik açısından oldukça zengin bir kültüre sahiptir. Erzurum'un yaşayış şekilleri ve değişik uygarlıklardan etkilenmesi ile kendine özgü bir müzik kültürünün oluşmasına sebep olmuştur.

Erzurum yöresi insanı birçok savaş, göç, sevinç, sevda, özlem yaşamış bu değerlerin nesilden nesile aktarımın da çeşitli birçok etken bulunduğu gibi en önemlisi de yöresel müzik yolu ile başarmışlardır.

Araştırmada literatür taraması ve betimsel tarama yöntemi ile durum saptamaya yönelik bilgiler kullanılan, betimsel çerçevede gerçekleştirilen amaç, yöntem bakımından genel durum tespitine yönelik yapılan bu araştırmada elde edilen verilere göre: TRT repertuarında Erzurum Yöresine ait türkü sayısı 231 adettir. Halk arasında söylenen daha çok türkü olduğu dikkat çekmektedir. Bu türküler zaman zaman radyo ve televizyonlarda da söylenmektedir fakat TRT kayıtlarında bulunmayanları da vardır. Kanımca bu eserler bantlarda ve plaklarda kalmış TRT repertuarında kayıt altına alınmamıştır.

Bu türkülerin, 226 adeti kırık hava, 5 adeti ise uzun hava olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuca göre halk ağzında yaygın olarak söylenen uzun hava türkülerin TRT repertuarına

alınmamış olması; halk bilimcilerin, müzisyenlerin, derlemecilerin, çalışmalarında bu yöreyi ele almadıkları dikkat çekmektedir.

Yapılan araştırmada türkülerin form, makam ve usul dağılımı saptanmıştır. Tablolara göre form türkülerin % 98' inin kırık hava, % 2' sinin ise uzun hava olduğu, makamlarının %47'i Uşşak, %4 'ü Hicaz, %11'i Hüseyini,%15'i Çargâh, % 12'i Segah, %0'i Tahir, % 0'i Neva ,%2'i Buselik,% 2'i Karcıgar, % 3'üRast, % 2'i Hüzam, % 3'ü Nikriz makamı olduğu, usullerinin ise 2/4,9- 4/4, 36- 3/8,3-5/8,16- 6/8,31-7/4,2-9/8,13-7/8,2-10/8,59-12/8,36/10/16,1- 18/8,10-13/42 usullerinden olduğu saptanmıştır.

KAYNAKÇA

Akbulut, Y. (1990). Klasik Türk Müziği Şarkı Formunda Usûl-Aruz Vezni İlişkisi. Konya: Sanatta Yeterlilik Tezi.

Akdoğu, O. (1996). Türk Müziğinde Türler ve Biçimler, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları.

Boratav, P.N. (1973). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Ankara: Fono Matbaacılık.

Bryman, A. (2001). Social Research Methods. New York: Oxford University Pres Inc.

Günay, E. (2006). Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Hoşsu, M. (1997). Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı, İzmir, Kombassan A.Ş.

Kaplan, A. (2005). Kültürel Müzikoloji, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Kervancıoğlu, M.H. (2013). Erzurum Türkülerinin Viyola Eğitiminde Kullanılabilirliği Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Örnek, S.V. (1971). 100 Soruda İlkelerle Din, Büyü, Sanat, Efsane, İstanbul, Gerçek Yayınevi.

Rice, T. (1987). Toward the Remodeling of Ethnomusicology, Ethnomusicology.

Terzioğlu, M. A. (2016). International Journal of Cultural and Social Studies ,Sezen Lütfi; Erzurum Folkloru 3. Baskı 2013

Torun, M. (1996). Gelenekle Geleceğe Ud Metodu, İstanbul: Çağlar Yayınları

TRT Nota Arşivi